

Hollán Miklós*

Külföldi hitelezők büntetőjogi védelme a megtévesztés ellen**

A globalizáció és a migráció egymást erősítő folyamatai következtében napjainkban egyre gyakoribb jelenség, hogy a hitelezési jogviszony egyik vagy mindkét oldalán külföldi állam polgára, illetve külföldi államban bejegyzett gazdálkodó szervezet szerepel. Ez viszont számos más jogterület (nemzetközi magánjog, bankjog) mellett a hitelezéssel kapcsolatos bűncselekmények minősítése kapcsán is problémákat vethet fel. Tanulmányomban bemutatom a német Szövetségi Legfelsőbb Bíróság egyik ezzel kapcsolatos újabb döntését, majd – ennek tanulságait is felhasználva – megvizsgálom, hogy hasonló ügyekre nézve a magyar jog alapján milyen válasz adható.

1. A NÉMET PÉLDA

A német Btk. „csalás és hűtlen kezelés” című huszonkettedik fejezetében a közönséges csaláshoz kapcsolódva szabályozza a hitelezési csalást. Ezt a bűncselekményt az követi el, aki „valamely üzem vagy vállalat, illetve nem létező üzem vagy vállalat számára hitel nyújtására, elengedésére, vagy a hitelfeltételek módosítására irányuló kérelem kapcsán 1. a) hitelt igénylő számára előnyös és a döntés szempontjából lényeges gazdasági körülményekre vonatkozóan a) valótlan vagy hiányos okmányokat, nevezetesen mérlegeket, nyereség és veszteségkimutatásokat, vagyonleltárt vagy szakértői véleményeket terjeszt elő, vagy b) valótlan vagy hiányos írásbeli adatközlést ad, illetve 2. a döntés szempontjából lényeges, a veszteségre vonatkozó adatokat nem közli.”¹ A kódex ehhez kapcsolódó értelmező rendelkezésében külön szabályozza, hogy e tényállás alkalmazásában hitelnek minősül „mindenfajta pénzkölcsön, készpénzhitel, pénzkölcsönre vonatkozó elismervény, váltóleszámítolás, csekk, kezességvállalás, garancia és egyéb biztosítékadás” is.²

Az elsőfokú bíróság egyik ügyben hitelezési csalásban állapította meg azon terhelt felelősségét, aki a cselekményt külföldi hitelezők sérelmére követte el. Az ügyben fellebbezés folytán a német Szövetségi Legfelsőbb Bíróság járt el. A testület – a fellebbező álláspontjával

* PhD (Szeged), tudományos főmunkatárs, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézete; egyetemi docens, NKE Rendészettudományi Kar, Rendészeti Jogi és Igazgatási Tanszék

** Készült a szerző Bolyai János Kutatási Ösztöndíja (2014-2017) keretében.

¹ Német Btk. 265b. § (1) bek.

² Német Btk. 265b. § (3) bek.

szemben – úgy foglalt állást,³ hogy a hitelezési csalás absztrakt veszélyeztetési tényállása olyan cselekményekre is alkalmazható, amelyeket külföldi hitelező ellen követtek el, amennyiben a cselekményre a német Btk. területi hatálya kiterjed.⁴

A német Szövetségi Legfelsőbb Bíróság általános elvi tételként idézte fel, hogy minden esetben a tényállás értelmezésével kell megállapítani, hogy a büntető norma alkalmazható-e a külföldi jogi tárgyak védelmére. Az egyéni jogi tárgyat védő bűncselekményi tényállásoknál a jogtárgy-hordozójának állampolgársága vagy a jogtárgy országhoz kötődése közömbös. A kollektív érdekeket védő tényállások viszont alapvetően belföldi jogi tárgyakat védenek, de nem kizárt az sem, hogy ezek is kiterjedjenek külföldi elemet tartalmazó elkövetésekre is.⁵

A testület megállapította azt is, hogy a német büntetőjogban uralkodó nézet szerint a hitelezési csalás tényállása a hitelező magánvagyonát részesíti védelemben, ezen egyéni érdeken túl pedig biztosítja a hitelezési rendjének és a nemzetgazdaság egészének védelmét is.⁶

Ekkor viszont a hitelezési csalás tényállásának egyéni érdeket védő jellegéből egyenesen következik, hogy a büntető rendelkezés a külföldi hitelezőket is védi. Ezen pedig – teljesen logikusan – nem változtat az sem, ha a tényállás ezen felül kollektív érdeket is védelemben részesít.⁷

A német Szövetségi Legfelsőbb Bíróság nem fogadta el tehát azt az álláspontot, hogy a tényállás védelmi köre csak a belföldi hitelezőkre terjedne ki,⁸ a fellebbezésben szereplő érvek cáfolata körében pedig a következőket tartotta szükségesnek kiemelni:⁹

A tényállás védelmi körének belföldi hitelezőkre szűkítése nem vezethető le a tényállás a hitelezésről szóló törvénnyel (*Gesetz über das Kreditwesen*, KWG) való kapcsolatából.¹⁰ Igaz ugyan, hogy a tényállás elődjét a KWG 50. §-a tartalmazta.¹¹ Azonban a hitelezési csalást a

³ Bundesgerichtshof (BGH): Urteil v. 08.10.2014, 1 StR 114/14. Forrás <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&nr=69244&pos=0&anz=1> – Letöltés 2016. augusztus 15.

⁴ BGH: 1 StR 114/14. Rn. 41.

⁵ BGH: 1 StR 114/14. Rn. 45.

⁶ BGH: 1 StR 114/14. Rn. 42.

⁷ BGH: 1 StR 114/14. Rn. 46.

⁸ BGH: 1 StR 114/14. Rn. 43.

⁹ BGH: 1 StR 114/14. Rn. 47.

¹⁰ BGH: 1 StR 114/14. Rn. 48.

¹¹ A német büntetőjog (hatályos hazai jogunkkal szemben) ismeri a szakmai törvényekben szereplő büntetőjogi rendelkezések konstrukcióját (ez az ún. *Nebenstrafrecht*). A hazai szakirodalomból erre lásd

jogalkotó nem a KWG-ben szabályozta azt újra, hanem a német Btk.-ban (a csaláshoz képest előrehozott büntetőjogi védelmet biztosító) tényállásként.¹²

A hitelezési csalást egyébként tartalmilag sem olyan bűncselekményi tényállás határozza meg, amely a KWG-hez képest járulékos lenne. Egyrészt a KWG-ben szereplő hitel definíciónak csak bizonyos elemeit vették át a német Btk. hitel fogalmába. Másrészt pedig a büntető törvény jóval túlmegegy a KWG hatókörén. A hitelezési csalás tényállása ugyanis – az azt beiktató törvény indokolása szerint is – magában foglalja nemcsak a hitelintézetek, hanem bármelyik gazdálkodó szervezet által nyújtott hitelt is.¹³

A hitelezési csalás nincs benne azon bűncselekmények között, amelyek vonatkozásában a német Btk. kiterjeszti a német büntető joghatóságot a külföldi által, külföldön elkövetett cselekményekre is. Az erről szóló rendelkezésben csak más csaláshoz hasonló bűncselekmények (így pl. szubvenciók csalás) vannak nevesítve.¹⁴ Ez azonban a testület szerint nem zárja ki, hogy a hitelezési csalás tényállását a külföldi hitelezők védelmére is alkalmazzák. A joghatóságról szóló rendelkezés ugyanis az univerzálisan vagy európai szinten elismert jogtárgyak védelmének szükségletén alapul.¹⁵

Ennek kapcsán érdemes utalni arra is, hogy a jogirodalomban általánosságban is vitatott elméleti (dogmatikai) kérdést képez a tényállások védelmi körének és a büntető joghatóság szabályozásának viszonya. A német Szövetségi Legfelsőbb Bíróság döntésével azon felfogás van összhangban, amelyik szerint a tényállások védelmi köre a büntető joghatóság szabályozásának előkérdése. Ezzel szemben azonban van olyan álláspont, hogy az elsődleges kérdés a büntető joghatóság szabályozása, míg a tényállás védelmi körét annak alapján kell értelmezéssel meghatározni.¹⁶

pl. Nagy Ferenc: Kerettényállás, mulasztás és a büntetőjogi legalitás kapcsolatáról, *Magyar Jog*, 2015/11. 613. o.

¹² BGH: 1 StR 114/14. Rn. 49.

¹³ BGH: 1 StR 114/14. Rn. 50. A hivatkozott előkészítő anyag BT-Drucks. 7/3441, S. 4.

¹⁴ Német Btk. 6. §.

¹⁵ BGH: 1 StR 114/14. Rn. 51.

¹⁶ Az ellentétes nézetek áttekintésére lásd Eser, Albin „Vor 3-9 §” In: Eser, Albin (hrsg.): *Strafgesetzbuch. Kommentar*. 28. Aufl. Beck, München, 2010. 72. o., illetve Wörner, Liane – Wörner, Matthias „Deutschland” In: Arndt Sinn (Hrsg.): *Jurisdiktionskonflikte bei grenzüberschreitender Kriminalität. Conflicts of jurisdiction in cross-border crime situations Ein Rechtsvergleich zum Internationalen Strafrecht. A comparative law study on international criminal law*. „Schriften des Zentrums für Europäische und Internationale Strafrechtsstudien - Band 004” V&R unipress, Osnabrück, 2012. 216. o.

A német Btk. más tényállásoknál kifejezetten kiterjeszti a védelmet külföldi érdekekre, míg a hitelezési csalás tényállásához nem kapcsolódik a külföldi hitelezőkre vonatkozó rendelkezés. Erre alapozva azonban a német Szövetségi Legfelsőbb Bíróság szerint nem lehet az ellentétből való (*argumentum a contrario*) következtetés módszerével arra jutni, hogy akkor a hitelezési csalás tényállása külföldi érdekek védelmére nem terjed ki.¹⁷ Így pl. nem hozható fel ellenpéldaként az sem, hogy a szubvenció csalás (*Subventionsbetrug*) esetén a szubvenció fogalma tartalmaz utalást az Európai Közösségekről kapott támogatásokra. Ennél a másik bűncselekménynél ugyanis az állami költségvetés sérül, amely jogi tárgynál a külföldi jogtárgyakra kifejezetten ki kellett terjeszteni a büntetőjogi védelmet, ami egyébként kifejezetten kitűnik az utóbbi tényálláshoz kapcsoló előkészítő anyagokból is.¹⁸

2. HAZAI BÜNTETŐJOGUNK

2.1. A HITELEZÉSSSEL KAPCSOLATOS CSALÁS

A hitelezők megtévesztése számos esetben csalást¹⁹ valósít meg. E bűncselekmény megállapításának feltétele, hogy a szándék legalább eshetőleges formájában, a törvényi tényállás szerinti eredményre, azaz a károkozásra irányuljon.²⁰ Hitelfelvétel esetén „a csalás megállapításának a feltétele [...] a visszafizetési szándék hiánya. Erre számtalan tényezőtől, de leggyakrabban a fedezet, illetve a biztosítékok hiányából lehet következtetni. Ám, ha a visszafizetésnek van fedezete, ha a felajánlott biztosíték kellő fedezetet nyújt, a fizetési szándék hiánya a csalás megállapítását ugyanúgy megállapíthatóvá teszi”.²¹ Visszafizetési szándék hiányára következtettek a bíróságok akkor, amikor a kölcsönök felvételének az időpontjában a visszafizetés (az irreálisan magas hozam kifizetésének) reális lehetősége sem volt meg.²²

Hazai büntetőjogunk vonatkozásában is irányadónak tartom a német Szövetségi Legfelsőbb Bíróság azon tételét, hogy az egyéni jogi tárgyat védő tényállásoknál a jogi tárgy (jogi tárgy hordozójának) valamely országhoz való kötődése közömbös. Mivel a csalás egyéni

¹⁷ BGH: 1 StR 114/14. Rn. 52.

¹⁸ BGH: 1 StR 114/14. Rn. 53. A hivatkozott előkészítő anyag BT-Drucks. 7/5291, S. 10.

¹⁹ 2012. évi C. törvény (Btk.) 373. §.

²⁰ Legf. Bír. Bfv.II.757/2008.

²¹ 3/2009. BJE, Indokolás III.2. pont.

²² Legf. Bír. Bfv. III. 1988/1998. sz. – BH 2000. 6.; Legf. Bír. Bfv. IV. 1276/1994. sz. – BH 1999. 104.

jogi tárgyat (azon belül is a vagyont) védő bűncselekmény,²³ így annak megvalósulása szempontjából hitelező állampolgársága vagy bejegyzési helye közömbös. A magyar büntetőjog tehát a csalás tényállása körében a külföldi hitelezők vagyonát is a hazaiakhoz hasonló védelemben részesíti.

Ennek nem mond ellent az sem, hogy a Btk. utaló tényállásokban terjeszti ki a vesztegetési cselekmények hatókörét a külföldi gazdálkodó szervezetekkel kapcsolatos elkövetésekre,²⁴ illetve ennek kapcsán meg is határozza a "külföldi gazdálkodó szervezet" fogalmát.²⁵ Erre ugyanis azért van szükség, mert ezen utalás tárgyát képező vesztegetési tényállásokban szereplő gazdálkodó szervezet kifejezés alapvetően a hazai jog szerinti létrehozott entitásokra vonatkozik.²⁶ Ebből viszont nem lehet arra következtetni, hogy a csalás tényállása is csak a „hazai” gazdálkodó szervezeteket részesítené védelemben. A csalás tényállása ugyanis nem a gazdálkodó szervezet kifejezést használja, hanem nyitva hagyja azon személyek körét, akinek a cselekmény kárt okoz. A kár büntetőjogi fogalmából²⁷ viszont az következik, hogy a csalás sértettje olyan személy lehet, akinek vagyona van (lehet), azaz polgári jogilag jogképes. A vesztegetési cselekmények szabályozásából azért sem lehet argumentum a contrario a csalás megítélésénél hasznosítható tételeket megfogalmazni, mert e tényállások eltérő jogi tárgyakat

²³ Így pl. Hollán Miklós – Kis Norbert: *Büntetőjog. II. Az anyagi büntetőjog különös része. Alapismeretek a közszolgálati szakemberképzés számára.* Dialog Campus, Budapest/Pécs, 2011. 159. o.

²⁴ Btk. 290. § (4) bek., illetve 291. § (4) bek.

²⁵ Ezen tényállások alkalmazásában külföldi gazdálkodó szervezet „az a szervezet, amely a személyes joga szerint jogi személyiséggel rendelkezik és az adott szervezeti formában gazdasági tevékenység végzésére jogosult” [Btk. 300/A. § (2) bek.].

²⁶ Gazdálkodó szervezet: a polgári perrendtartás szerinti gazdálkodó szervezeten kívül az a szervezet is, amelynek gazdálkodó tevékenységével összefüggő polgári jogi kapcsolataira a polgári perrendtartás szerint a gazdálkodó szervezetre vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni [Btk. 459. § (1) bek. 8. pont]; A Pp. 396. §-a alapján „gazdálkodó szervezet a gazdasági társaság, az európai részvénytársaság, az egyesülés, az európai gazdasági egyesülés, az európai területi társulás, a szövetkezet, a lakásszövetkezet, az európai szövetkezet, a vízgazdálkodási társulat, az erdőbirtokossági társulat, az állami vállalat, az egyéb állami gazdálkodó szerv, az egyes jogi személyek vállalata, a közös vállalat, a végrehajtói iroda, a közjegyzői iroda, az ügyvédi iroda, a szabadalmi ügyvivői iroda, az önkéntes kölcsönös biztosító pénztár, a magánnyugdíjpénztár, az egyéni cég, továbbá az egyéni vállalkozó. Az állam, a helyi önkormányzat, a költségvetési szerv, az egyesület, a köztestület, valamint az alapítvány gazdálkodó tevékenységével összefüggő polgári jogi kapcsolataira is a gazdálkodó szervezetre vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni”.

²⁷ Btk. 459. § (1) bek. 16. pont.

védenek. A vesztegetés megvalósulása ugyanis nem minden esetben²⁸ (míg a csalás szükségképpen) feltételezi egyéni érdek sérelmét.

2.2. HITELEZÉSI CSALÁS ESETÉN

A Legfelsőbb Bíróság vonatkozó jogegységi határozata szerint „nem állapítható meg a csalás ([1978. évi] Btk. 318. §) bűncselekményében a bűnössége annak a terheltnek, akinek a kölcsön felvételekor szándékában áll a kölcsön visszafizetése, és ennek a reális lehetősége is adott, de a hitel megszerzése érdekében a piaci alapú kölcsön folyósításának feltételei tekintetében a hitelintézetet tévedésbe ejti és a pénzügyi intézmény e megtévesztése folytán folyósítja részére az igényelt kölcsönt. Az ilyen cselekmény a[z 1978. évi] Btk. 297/A. §-ában foglalt feltételek (úgy, mint a gazdasági tevékenység gyakorlásához folyósítandó hitel nyújtása érdekében valótlan tartalmú okirat felhasználása) esetén hitelezési csalás büntetendőnek” minősülhetett.²⁹ Az 1978. évi Btk.-ba beiktatott tényállás alapján ugyanis hitelezési csalás miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel volt büntetendő, „aki gazdasági tevékenység gyakorlásához folyósítandó hitel nyújtásának, megszüntetésének vagy a hitelfeltételek megváltoztatásának kedvező elbírálása érdekében valótlan tartalmú okiratot használ fel”.³⁰

Ezen bűncselekmény kapcsán is felmerülhetett az a kérdés, hogy a hitelezési csalás tényállása alkalmazható volt-e a külföldi hitelezők védelmére is. Ennek kapcsán a fentiek szerint a legfontosabb annak az előkérdésnek az eldöntése volt, hogy a büntető rendelkezés egyéni vagy közösségi jogi tárgyat (vagy mindkettőt) részesített-e védelemben. Ezt azonban nem volt könnyű megválaszolni.

A hitelezési csalás ugyanis gazdasági bűncselekményként került szabályozásra, azon belül is a „gazdálkodási kötelességeket és a gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények” körében,³¹ ami inkább kollektív jogi tárgy védelmére utal. Ugyanakkor a tényállást beiktató módosító törvény miniszteri indokolása szerint „a hitelezői védelem erősítése érdekében [...] a tényállás előbbre hozza a büntethetőséget”.³² Ebben a vonatkozásban lényeges lehet a jogirodalom azon

²⁸ A gazdálkodó szervezettel kapcsolatos vesztegetés jogi tárgyaira lásd Hollán Miklós: *Korrupciós bűncselekmények az új büntetőködexben*. HVG-ORAC, Budapest, 2014. 98-100. o.

²⁹ 3/2009. BJE, rendelkező rész 1. pont.

³⁰ 1978. évi Btk. 297/A. §. Hatályos 1994. május 15. napjától 2013. február 1. napjáig. Beiktatta az 1994. évi IX. törvény 14. §-a.

³¹ 1978. évi Btk. XVII. fejezet I. cím.

³² Az 1994. évi IX. törvény javaslatának 14. §-ához fűzött indokolás.

megállapítása is, hogy a cselekmény „sérti a hitelező hitelpolitikáját, illetve „fokozza a hitelnyújtás kockázatosságát, csökkentti annak biztonságát”.³³ Mindezt összegezve a hitelezési csalás egyik jogi tárgya a hitelezők rendelkezési joga (hitelpolitikája, végső soron pedig vagyona), míg a tényállás által védett másik érdek a gazdálkodás és a hitelviszonyok rendje volt.

Ekkor viszont a büntetőjogi védelem a hitelezési csalás esetén is kiterjedt a külföldi hitelezők védelmére is. Ezt ugyanis önmagában megalapozta az a körülmény, hogy a tényállás egyéni érdek (a hitelező rendelkezési jogának stb.) védelmére irányult. Ezen pedig – a német Szövetségi Legfelsőbb Bíróság határozatának logikáját követve – nem változtatott az a körülmény sem, hogy a büntető rendelkezés egyben közösségi érdeket (a gazdálkodás és a hitelviszonyok rendjét) is védte.

A tanulmányunkban vizsgált jogkérdés tekintetében jelentősége lehetett a hitel – a tényállás célzata körében szereplő – fogalmának is, amit a Btk. (a német kódexszel szemben) nem definiált. A jogirodalom szerint a hitel fogalmát alapvetően más jogszabályok, így elsősorban az 1959. évi Ptk.,³⁴ illetve az 1996. évi Hpt.³⁵ alapján kellett értelmezni.³⁶ Erre figyelemmel viszont felmerülhetett az is, hogy a tényállás alkalmazási körét a nemzetközi magánjog rendelkezései,³⁷ illetve a Hpt. területi, személyi vagy tárgyi hatályának szabályozása³⁸ is befolyásolja. Ennek alapján viszont olyan értelmezés is elképzelhető volt, hogy a hitelezési csalás tényállása nem alkalmazható olyan ügyekben, amikor a hitelügyletre a nemzetközi magánjog szabályai szerint nem a Ptk. rendelkezéseit kellett alkalmazni, illetve az nem tartozott a Hpt. területi, személyi vagy tárgyi hatálya alá.

A hitelezési csalás tényállását a Btk. tudatosan nem vette át,³⁹ a 2012. évi CCXXIII. törvény (Btké.) 36. §-a pedig hatályon kívül helyezte annak az 1978. évi Btk.-ban szereplő tényállását is (már 2013. február 1-jével). Ennek ellenére egy jövőben megalkotandó hasonló – sok szempontból szerintem indokolt – büntető rendelkezés megszövegezésénél (elsősorban

³³ Molnár Gábor: *Gazdasági bűncselekmények*. HVG ORAC, Budapest, 2009. 105. o.

³⁴ 1959. évi IV. törvény 522. §.

³⁵ 1996. évi CXII. törvény 2. számú melléklet I. fejezet 10. pontja.

³⁶ Így pl. Tóth Mihály: *Gazdasági bűnözés és bűncselekmények*. KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2002. 238. o., illetve Varga Zoltán: *A gazdasági bűncselekmények*. In: Jakucs Tamás (szerk.): *A Büntető Törvénykönyv magyarázata*. KJK, Budapest, 2004. 1090. o.

³⁷ Az Európai Parlament és a Tanács a szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló 593/2008/EK rendelete, illetve 1979. évi 13. törvényerejű rendelet (Nmj.) 25. §.

³⁸ 1996. évi Hpt. 1-2. §

³⁹ A Btk. javaslatának indokolása a XLI. Fejezethez (A gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények).

hitel fogalmának meghatározása során) nem felesleges figyelemmel lenni a külföldi hitelezők védelmének igényére is. Ehhez hasonlóan az új tényállás a Btk. rendszerében való majdani elhelyezése sem közömbös a tanulmányunk tárgyát képező kérdés szempontjából. Amennyiben ugyanis a hitelezési csalás vagyon elleni bűncselekményként kerül vissza a büntetőjogunkba, akkor sokkal kevésbé vitatható, hogy annak hatóköre a külföldi hitelezőkre is kiterjed.⁴⁰

2.3. AZ OKIRATOKKAL KAPCSOLATOS BŰNCSELEKMÉNYEK

A Btk. javaslatának indokolása szerint a hitelezési csalás vonatkozásában „nem indokolt a büntetőjogi védelem önálló tényállásban történő fenntartása [...], figyelemmel arra, hogy a hamis vagy valótlan tartalmú okiratok[kal kapcsolatos cselekmények] büntethetőségére a közbizalom elleni bűncselekmények körében [...] lehetőség lesz”.⁴¹

A korábban hitelezési csalásnak minősülő cselekmények a Btk. alapján közokirat-hamisításnak,⁴² illetve hamis magánokirat felhasználásának⁴³ minősülhetnek.⁴⁴ Ebben a vonatkozásban azonban kétséges lehet, hogy ezen közbizalom elleni bűncselekmények védelmi köre kiterjed-e a külföldön kiállított közokiratokra vagy magánokiratokra.

A német Szövetségi Legfelsőbb Bíróság által kimondott jogtételek megfelelő alkalmazása alapján ez elvileg nem kizárt, hiszen a kollektív érdekeket (a közbizalmat) védő tényállások is kiterjedhetnek külföldi jogi tárgyakra.

A hazai szakirodalomban kifejezetten elismert, hogy a közokirat-hamisítás „elkövetési tárgyainak körét, s ahhoz fűződő büntetőjogi védelmet a törvény nem korlátozza a Magyarországon kiállított közokiratokra. A bűncselekménynek tehát tárgya lehet mind a belföldön, mind a külföldön elkövetett közokirat. A külföldi közokirattal kapcsolatban azonban feltétel, hogy azt a kiállítás szerint illetékes magyar külképviseleti hatóság

⁴⁰ Vö. 2.1. cím.

⁴¹ A Btk. javaslatának indokolása a XLI. Fejezethez (A gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények).

⁴² Btk. 342. § (1) bek. b) pont.

⁴³ Btk. 345. §.

⁴⁴ Ez a helyzet az 1978. évi Btk. 2013. február 1. után hatályos rendelkezései [274., illetve 276. § (magánokirathamisítás)] alapján is. Az 1978. évi Btk. 2013. február 1. előtt hatályos szabályozása vonatkozásában ezen bűncselekmények hitelezési csalással való halmazata jelentett vitatott minősítési kérdést. Erre lásd pl. Tóth: i.m. 239. o., illetve Molnár: i.m. 109-110. o.

felülhitelesítse. A magyar állam által kötött eltérő nemzetközi megállapodás esetén azonban felülhitelesítésre nincs szükség”.⁴⁵

Ezen jogirodalmi álláspont alapján a külföldi közokirat akkor kap magyar büntetőjogi védelmet, ha annak a magyar közokirattal azonos bizonyító ereje van. Ennek jogszabályi alapja a Pp. azon rendelkezése, amely szerint ezen törvény a közokiratok bizonyító erejére vonatkozó „rendelkezéseit a külföldi közokiratra is alkalmazni kell, feltéve, hogy azt a kiállítás helye szerint illetékes magyar külképviseleti hatóság felülhitelesítette. A magyar állam által kötött eltérő nemzetközi megállapodás esetében a felülhitelesítésre nincs szükség”.⁴⁶

A büntető törvény úgy rendelkezik, hogy a hivatalos személy által elkövetett közokirat-hamisítás tényállását „a külföldi állam igazságszolgáltatási vagy bűnüldözési feladatot ellátó hatóságának a törvény alapján Magyarország területén eljáró tagjára is megfelelően kell alkalmazni”.⁴⁷ Ebből azonban *argumentum a contrario* legfeljebb arra lehet következtetni, hogy más külföldi hivatalos személyek általi elkövetés esetén a hivatalos személy által elkövetett közokirat-hamisítás tényállása nem alkalmazható. Ez azonban nem érinti azt, hogy ilyen esetekben a Btk. 342. §-ban meghatározott (egyszerű) közokirat-hamisítás megvalósul. Mégpedig a fentiek szerint akkor is, ha a külföldi hivatalos személy (lásson el akár igazságszolgáltatási, közigazgatási vagy bűnüldözési feladatot)⁴⁸ hamis külföldi közokiratot készít vagy hamisít meg.

Belovics szerint a hamis magánokiratok felhasználása elleni magyar büntetőjogi védelem kiterjed a külföldön kiállított okiratra is.⁴⁹ Belegi szerint azonban csak akkor, ha az megfelel a Pp. 198. §-ában előírt feltételeknek.⁵⁰ Ezen utóbbi rendelkezés szerint

- az eljárási kódex teljes bizonyító erejű magánokiratokra vonatkozó „rendelkezéseit a külföldön kiállított magánokiratokra is alkalmazni kell azzal, hogy [...] a jogügylet bizonyítása céljából kiállított okirat a kiállítási hely joga szerint fennálló bizonyító erejét

⁴⁵ Belegi József: „Közbizalom elleni bűncselekmények” In: Kónya István (szerk.): *Magyar Büntetőjog. Kommentár a gyakorlat számára*. 3. kiadás. HVG-ORAC, Budapest, 2013. 1280. o. Hasonlóan Belovics Ervin: „Közbizalom elleni bűncselekmények” In: Busch Béla (szerkesztő-lektor): *Büntetőjog II*. Különös rész, HVG-ORAC, Budapest, 2012. 530. o.

⁴⁶ 1952. évi III. törvény (Pp.) 195. § (8) bek.

⁴⁷ Btk. 343. § (2) bek.

⁴⁸ Btk. 459. § (1) bek. 13. pont.

⁴⁹ Belovics: i.m. 538. o.

⁵⁰ Belegi: i.m. 1297. o.

akkor is megtartja”, ha a Pp. teljes bizonyító erőre vonatkozó rendelkezéseinek nem felel meg;⁵¹ ezzel szemben

- „a meghatalmazásnak, valamint a peres eljárás céljára kiállított nyilatkozatoknak és az igazságügyért felelős miniszter rendeletében a szükséghez képest megjelölt egyéb magánokiratoknak csak akkor van [teljes] bizonyító ereje, ha azokat a kiállítás helye szerint illetékes magyar külképviseleti hatóság hitelesítette (felülhitelesítette)”.⁵²

Belovicssal egyező álláspontom szerint a büntetőjogi védelem minden külföldi magánokirata kiterjed. Ebben a vonatkozásban lényegtelen az is, hogy egy külföldön kiállított magánokirat a Pp. 198. §-a szerint teljes bizonyító erejűnek minősül-e. Abban ugyanis mindkét idézett szerző véleménye egységes, hogy a büntetőjogi védelem a teljes bizonyító erejű, illetve az egyszerű magánokiratokra is kiterjed.⁵³ Akkor viszont a bizonyító erő alapján való különbségtételnek a külföldön kiállított magánokiratok tekintetében sincs jelentősége.

Az okiratokkal kapcsolatos bűncselekmények esetén a Btk. külföldi okiratokra vonatkozó értelmező rendelkezést nem tartalmaz. Ezzel szemben pl. más közösségi érdekek elleni bűncselekmények esetén van olyan rendelkezés, amely a tényállás hatókörét külföldi érdekek védelmére is kiterjeszti. Így pl. „költségvetésből származó pénzeszköz vonatkozásában elkövetett bűncselekmény tekintetében a felsoroltakon kívül költségvetésen a külföldi állam által vagy nevében kezelt költségvetést, pénzalapokat is érteni kell”⁵⁴ A német Szövetségi Legfelsőbb Bíróság által kimondott jogtétel megfelelő alkalmazása alapján azonban erre figyelemmel nem lehet az okiratokkal kapcsolatos bűncselekmények elkövetési tárgya tekintetében – *argumentum a contrario* – kényszerítő erejű következtetéseket levonni. A költségvetési csalás jogi tárgya ugyanis olyan kollektív érdek, amely az államhoz szorosan kapcsolódik. Ebben az esetben viszont a külföldi érdek védelme – szintén a német példa alapján – mindenképpen kifejezett törvényi rendelkezést igényel.

3. ÖSSZEGZÉS ÉS TANULSÁGOK

A német Szövetségi Legfelsőbb Bíróság döntése alapján a hitelezési csalás német büntetőjogi tényállása a külföldi hitelezők védelmére is kiterjed.

A döntés indokolásának számos a magyar büntetőjog tekintetében hasznosítható jogtétele van, így különösen az, hogy

⁵¹ Pp. 198. § a) pont.

⁵² Pp. 198. § b) pont.

⁵³ Belovics: i.m. 538. o., illetve Belegi: i.m. 1297. o.

⁵⁴ Btk. 396. § (9) bek. a) pont

- az egyéni jogi tárgyat védő bűncselekményi tényállásoknál a jogtárgy-hordozójának állampolgársága vagy a jogi tárgy országhoz kötődése közömbös;
- a kollektív érdekeket védő tényállások alapvetően belföldi jogi tárgyakat védenek, de nem kizárt az sem, hogy ezek is kiterjedjenek külföldi érdekekre;
- a kollektív érdeket védő tényállás akkor is kiterjedhet külföldi érdekek védelmére, ha ahhoz (más bűncselekmények szabályozásával szemben) nem kapcsolódik kifejezetten erre vonatkozó kiterjesztő rendelkezés.

A magyar büntetőjog a csalás, a (korábban létező) hitelezési csalás, illetve az okiratokkal kapcsolatos bűncselekmények körében is védelmet nyújt(ott) a külföldi hitelezőknek a megtévesztéssel szemben.

Ha a jogalkotó a hitelezési csalást újraszabályozná, akkor a büntető rendelkezés szövegezésénél és rendszerbeli elhelyezésénél olyan konstrukciót kell választani, amelynek vonatkozásában a legkevésbé vitatható, hogy a tényállás a külföldi hitelezőket is védi.